

Проф. др Слободан И. Панов

Правни факултет Универзитета у Београду

КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ – ДЕМАНТИ СМИСЛА

*
* *

Пројектован човек у овој цивилизацији је хибрид *пантелеона*¹ (императив да у свему буде као лав, да се сам запосли јер држава није задужена да решава то егзистенцијално питање – како је говорио екс-државни чимбеник, да је увек смирен, перфектно естетизован),² *Махатме Гандија* (да је увек несклон реторзији,³ да је јачи и богатији смирености и од најјаче или најсилољубивије војске која после 11. септембра реагује реторзијом...) и *Маљевичевог* белог платна или црног квадрата на коме ће се уписивати *хуманизам* постмодерне.

Да ли право својом нецеломудреном архитектуром утиче на грађујући потенцијал модерне супстанце брака/породице? Да ли равноправност као вредност садржаја брачног живота може без љубави да буде благодатна, благополучна?

Скица релације ових вредности показује да равноправност, као и господарство, не усређује. Равноправност у свакодневници брачног живота има врло компликован, а и суспектан, доказни механизам. У својој суштини, равноправност све и да има меру, је врло слабашна и у свему хендикепирана у односу на љубав. Љубав нема меру, њој је космос и безвреме природни амбијент. Љубав је апсолутна, атемпорална, це-

Слободан И. Панов, *panov@ius.bg.ac.rs*.

Рад је у оквиру стратешког факултетског пројекта „Идентитетски преображај Србије“.

¹ Иронија је присутна.

² Палета недозвољених, инкриминушућих поступања је скоро космичких размера, вид. Слободан И. Панов, *Породично право*, Београд 2015, 383.

³ Код насиља у породици, и екстремно непријатан и штетан акт насиља, сматра се, не оправдава реторзивни, реципрочан акт жртве/насилника.

ломудрена, радосна жртва. Жртва, посебно мартирион као сведочење жртвом, је надравноправност/ванравноправност. Све је једноставно: особе постмодерне саме треба да одговоре да ли њихова еудајмонична егзистенција има врело у равноправности или у љубави.

Ако су у модерној науци дозвољена питања (а и *солипсистичко* право на аутономан, не хетерономан одговор), питамо: Да ли је (након свих правних векова до сада – од духа Номоканона Светог Саве, Душановог законика, члана 1 БП СПЦ где се брак разуме као Света Тајна, а Свети Јован Златоусти каже да је брак Света Тајна⁴ љубави, а чл. 60 СГЗ говори о вјековечитој љубави и ненарушивој верности у браку) елиминација љубави као елемента законски дефинисаног садржаја идеал-типског појма брака генијални новум негенијалне цивилизације која је провокација насиља или акт очекиваног/жељеног насиља?⁵ Тамо где има љубави нема лошег, где је Бог, све је добро (Јован Кронштатски). Љубав хармонизује све вредности, па и равноправност, љубав хармонизује права и дужности, слободу и нужност, живот и *са* и *за* свог брачника/сродника... Љубав је огањ егоизма, извор снаге у животним недаћама (патријарх Павле тако вели), љубав је саборно узрастање ка врлини, ка Богу. Грех треба отклонити, а грешнику помоћи да кајањем сазна грех. Грех је болест, а не кривица. Зато грешника треба исцелити (вратити га у спасоносну целину/савез са врлином, са Богом и вратити му хармонију троједности: чулности/ разума, душе/ума и духа). Христос је лекар, исцелитељ, а не судија. Правни елемент доминира Старим заветом, а религијски/морални елемент светли у Новом завету.⁶

Достојевски каже да је пут слободе – пут патње, а патријарх Павле вели да и у невољи може да се буде срећан ако се држимо Божије запове-

⁴ Тајновитост је мисаоно интригантнија, духовно колосална авантура неупоредива са духовном низином, равницом законске дефиниције. Тајновитост подразумева размишљање, сталну и талентовану духовну активност која је врхунска сазнајна авантура, већа од мисаоне грандиозности стотинак посланика који усвоје неки закон. Тајновитост је свеукупна лепота живота. Бећковић вели да би било тужно да питате Моцарта шта је хтео својом музиком или да питате песника да објасни своје стихове. Тако је у култури, а у цивилизацији се тежи извесној баналности или баналности известности.

⁵ Проблем насиља у породици је добро документован у вези са својим социјалним, психолошким и економским трошковима. О проактивној политици хапшења/ кажњавања, вид. D. G. Dutton, R. Kropp, *Review of Domestic Violence Risk Instruments*, University of British Columbia, British Columbia Forensic Psychiatric Services Commission.

⁶ У сажетој форми речено, право инсистира на спољној форми понашања, а морал/ религија на унутарњем душевном/духовном доживљају. Илустрација тога је да се у Старом завету вели да ко *учини* прељубу се кажњава, а у Новом завету се каже да ко *помисли* на прељубу биће кажњен. Некада право својом генералном или индивидуалном превенцијом буди успавану моралност или плаши намеру да се зло учини, али суштина је позната: врлина је чедо слободе, поље морала.

сти. Једно од тих заповести јесте и опроштај. Опроштај је сталан (треба опростити не седам пута, него седам пута 77, тј. безброј пута). У светоотачким књигама се вели да је брак вежбање понизности, праштања а не пут два егоцентрика. Ђаво се весели кад се не прашта у браку. Не-праштање је покушај увреде молитве када молимо Бога да нам опрости, а ми не праштамо дужницима својим. Бог опрашта јер шаље сунце и дажд и добром и лошем. Опроштај је лековит, јер је злопамтљивост тешка и за жртву. У паралели насиља у микрокосмосу и макрокосмосу, логично је и неизоставно питање зашто смо заборавили/опростили силне жртве (на пример, 89. убијене деце на крају 20. века у Србији), а не треба да опростимо повишен тон, увреду... Исто питање важи и за економско злостављање (на пример, лимитираност потрошачког бића једног брачника), а опростили смо штету у милијардама долара током хуманитарне интервенције у Србији учињене од стране „добрих пријатеља“? Зар не треба, поводом рђавих или непријатних догађаја, да се окренемо будућности (како се то дипломатски и морално каже) и у микро и у макросфери? Зашто би памћење/казнена реакција/нулта толеранција била резервисана само за породицу, а не и за друштво? Признајемо, с радошћу, немање талента за одговор на питање зашто се акт насиља кажњава у породици, а заборавља, у име добре будућности, са 100 % толеранцијом, ако је акт насиља ван породице? Зашто вређање у оквиру породице мотивише морално осетљиве на казну, а убиство ван породице мотивише на ћутање? Да ли треба да буду санкционисани само сродници, а *добри пријатељи* не треба? Наравно да законописац има потпуну слободу да одлучи како жели, а ипак сматрамо да је у демократији дозвољено наше питање. Или неко мисли другачије?

Поводом врло занимљиве тезе о нултој толеранцији насиља у породици, питамо овом приликом хуманисте са накнадом/профатибилне алтруисте зашто не говоре и о нултој толеранцији свугде – и у друштву, привреди, међународним односима, култури, филмовима... Зар незапосленост половине младих у Шпанији⁷ није акт насиља, акт који неупоредиво болније делује од нетачне гендерске дефиниције речи, од погледа, повишеног тона, ћутања у породичној сфери? Зар филмски програм РТС и других телевизија, зар холивудска продукција насиља није штетна или штетнија од неких породичних интимних чинова насиља? Зашто професионални хуманисти немају даха или тачније воље да пласирају неселективно свој племенити ангажман? Сигурни смо да то није због надокнаде. Можда.

⁷ Пример Грчке описују новински наслови: *Атина: родитељи предавали децу порезницима* због укидања пореских олакшица породицама са више деце као мере штедње страних кредитора-банкстера (*Новости*, 3. 10. 2012); *Родитељи у Грчкој враћају децу коју не могу да издржавају* (*Blic*, 20. 6. 2012); *Грци прете: вишак деце нека нам држава храни* (*Курир*, 20. 6. 2012).

Брак је једна од три најважније установе и најстарија установа, како вели епископ далматински Никодим Милаш. Питање је да ли је брак, по наративу проф. С. Троицког, *колегија* (колегија се дефинише вољом чланова: ако је једино надлежно ауторство ван Бога, а од стране човека – питање је да ли има лека браку, шта је лек, ефекат лека и контраиндикације лека) или *установа* (брак дефинише воља оснивача брака – Исуса Христа)?⁸

Правна норма је у свему и увек, посебно у породичноправној сфери, бланкетна. Право је само духовно-технички израз суштине коју дефинишу друге дисциплине сазнања. Зато је право суштински духовно субсидијарно.

Као што је брак двоједан, црквени и лаички, тако је и насиље двоједно поливалентно, комплексно питање: правно и морално питање, антрополошко и филозофско, битно и са аспекта узрока и са аспекта последица. Бесмислено је задржати правну формулу релевантности само спољњег изгледа ствари/привида, а ниподаштавати и морални, унутарњи, метафизички, психолошки, антрополошки... аспект. Монизам правне норме као фактора дизајнирања нашег живота јесте сазнајна редукација и може да буде врло тегобно/трагично, упркос почетном привиду неспорне племенитости. Постоји хуманизам (суспектан по намери, таленту, ефектима) који се олупао о хриди збиље. Псеудохуманизам мора да заврши у фарси.

На пример, Кери, министар спољних послова САД, изјавио је: *США допустили (сделали – прим. С. П.) ошибку у Либији* (ТВ Россия 24, 19. 12. 2015), док В92 18. 12. 2015. преноси вест да је демократски кандидат за председника САД Берни Сандерс изјавио да је „Хилари Клинтон поносна што је умешана у промену режима у Либији (...) и да није мислила шта ће се догодити сутра (...) и да је успех Х. Клинтон у свргавању Гадафија довео до успона исламске државе“. Формула сценарија може да буде универзална формула читања садржине цивилизације. Укратко, несавршеног замењује савршено зло. Неко ко није рушио вековне споменике културе у Палмири, успешно је замењен, уз подршку племенитости из иностранства, са онима који су унапредили анархију, који су поделили државу, који отимају службенике српске амбасаде, који убијају стране/пријатељске амбасадоре, и онима који, поред осталог, уништавају непроцењиво вредне споменике културе и који су трагично улепшали живот локалног становништва. Помињемо и трагедију у Паризу. Ако је дозвољено убити „диктатора“, сигурно

⁸ Занимљиве су модерне инверзије: некада је глас Божији био воља народа, а сада се воља народа рекламира као глас „Божији“ (на пример, 20. 12. 2015. године се у Словенији одржан референдум о хомобраку, а резултати су „неевропски“).

је дозвољено убити и његову децу и троје унучади, уз дипломатски искрени жал.⁹ Режим Гадафија је одиозно дефинисан као врло лош, а онда је медијско/дипломатска/хуманитарна/милитарна офанзива довела на власт још горег: уместо да се лечи болест, мудри лекари су болест учинили тежом/смртнијом... Да ли постоји могућност аналогije са неким правним нормама модерних мудрих лекара? Да ли мудрим лекарима треба да се ода посебно признање? Нобел, макар за мир? Да ли је у модерни дозвољено питати?

Милан Кашанин, директор музеја кнеза Павла, каже да пољубац укида потребу за филозофијом. На први и нетачан, површан, привидан поглед ову мисао тумачимо као химну чулности. Ипак, поглед ближи истини нам говори да су осећања важнија од њихове вербализације, да су осећања неосенчена аутентичност, ватра истине, а да реч може да буде еквилибристика, еуфемизам, вербална хипокризија... Реч јесте или може да буде сегмент истине, али није сама истина и само истина. Истина је и у погледу, и у непогледу, у паузи, у ћутању, у подрхтавању говора и бројним другим епифеноменима. Овом приликом нећемо да говоримо о разлици истине и чињеница, а то разликовање може да буде врло важно код доказног механизма насиља.¹⁰

Видећемо какве последице оставља анализа живота кроз правну призму?

Почећемо од филма *БУИИ* (режија Оливер Стоун), који је без намере издвојен филм: овде је спонтано сервиран за анализу јер је почетком децембра био на програму РТС. Иако је могућа богата интерпретација неких елемената филма, задржаћемо се на неким који се и без студиозне и суптилне анализе нуде/намећу у вези с темом насиља у породици/друштву. Први детаљ, а наш дуготрајни став је да нема детаља јер је детаљ одраз суштине и сведочанство сакривене или скривене бити: најпре, на почетку филма у поступку иницијације неког факултетског братства, уз алкохол и ритуално понижење нових чланова и очиглед-

⁹ Вид. *У НАТО бомбардовању погинуо Гадафијев син и троје унука*, Танјуг, 1. мај 2011.

¹⁰ На пример, код Владана Деснице (*Прољеће Ивана Галеба*) описује се догађај где тужни изглед неке старице масовно у овој немислећој цивилизацији ствара, не утисак само, већ пресуду са озбиљним уверењем тзв. судије, да је бакица жртва. А бакица је долозни иницијатор инцидента. О дијалектици судије сведочи филм *12 Никите* Михалкова. Сличан почетни или трајни привид истине постоји и у роману Милорада Павића (*Предео сликан чајем*) у констатацији да тзв. мали/слабији из својих разлога провоцирају/малтретирају тзв. велике.

Занимљиво је још једно запажање о несводивости истине на реч. Редукција речи је дијалектика ка вишем, духовном, теже сазнањивом. На пример, реч светлост је очевидни факт, реч светло се лагано пуни духовним садржајем, а реч свето је уподобљен исказу о врхунском духовном.

ног присуства физичког, психичког насиља/*hejzing*. У таквим околностима, лидер тог братства *објективно* констатује да студент Буш брзо мисли, а након обавештења присутнима да је млађани Буш из угледне, тачније и боље речено, политички утицајне породице. На крају филма, демонстрирајући бушизам као један занимљив правац духовности, сам *објективно* похваљени, просветљен о својим лимитима, сам констатује да не мисли брзо. Пример објективности система и оправданог сажалења гледалаца. Брзину мисли, тј. немишљење, тачније неискривање мишљења и приликом 11. 9. показује Буш (док гледа представу у вртићу и добије *обавест* о терористичком нападу на САД, Буш не реагује) и у документарном филму Мајкла Мура. Други елемент скице власника времена дат је у Бушовом одговору на новинарско питање о оцни свог места у историји. Следи бушизам: У историји ћемо сви бити мртви. Импресивно кондензован опис бити филозофије угледног банализма, утицајног ништавила. Живот, прогрес, политика, смисао се види у победи тренутка, у егоистичној, површној, привидној, рекламираној хуманости, демократији као холивудској илузији.¹¹ Колико је далека, топла, целомудрена мисао Јустина да будућност одређује историју, да је сваки трен уподобљен врлини, укрепљен богоугодним, надтренутак, ванвремен, безвремен, део безвечерњег дана, елемент и целина есхатона. На крају дајдест анализе овог филма подобног и за холистичку анализу феномена насиља, помињемо још један детаљ: Колин Пауел, који у Савету Безбедности УН демонстрира лажним доказом о опасности зликовца по *миран* свет (који ако не води рат, онда рат води њих – како би рекао академик Екмечић) каже да ако нападне Ирак, цењени председник ће постати поносни власник 26¹² милиона Ирачана. У ком то систему једна особа, то што је странац га нимало не фаворизује, *да паче*, може да буде власник других људи? Шта описује реч власник: да као и над другим стварима има право својине? *Ius disponendi/ utendi/fruendi*. Да ли тај аргумент Пауела, чији преци су се борили да не буду власници господара, јесте блѣсак суштине. Или је нафтни интерес још ближи суштини, о чему филм и сведочи у неким деоницама. Корисност овог филма је и у томе да каже да је употреба речи демократија и слобода козметички наратив, а да је доминантна, једина суштина у власништву, господарству људима, а још тачније у власништву над нафтом где *изузетни* каже да не може да дозволи диктатору да има толики проценат нафте. Привид хуманости, одбране вредности је поучан и за светску сцену политике, а и за сцену микрокосмоса-породице.

¹¹ Вид. Уилјам Енгдал, *ТВ Россия* 24, 19. 12. 2015, 19.26 сати по московском времену.

¹² Дулијан Харстон, некадашњи помоћник генералног секретара УН, помиње 25 милиона, вид. Политика, *Како је НАТО уништио Либију*, 15. 11. 2015.

У знатно краћој форми за анализу насиља у породици користимо и руски филм *Адмирал*.¹³ Истичемо два детаља која јесу на ползу говору о неким необичностима концепта/замисли о заштити од насиља: први детаљ говори о свеприсутном атому/зраку насиља, о могућности интерпретације постојања насиља у сваком, па и романтичном, тренутку. Наиме, адмирал Колчак, као председник белогардејске владе, путујући кроз Сибир, у комфорном вагону, уз шампањац и свеће даје брачну понуду жени коју воли. Наравно, она, радосно, прихвата. Аналитичар, инструксан у неке сврхе, може разложно да се упита да ли у овом романтичном срцепарајућем амбијенту има принуде као акта физичког и психичког насиља у релацији партнерске интимае? Да ли чињеница да воз плови снежним Сибиrom може разумно да учини реалном алтернативу другачијег, одбијајућег одговора? Са дозом хумора, али и озбиљне реалности укрепљене у модерној архитектури правне мисли, постављамо ово питање. Још један детаљ у овом филму је правно релевантан. Док се у Сибиру, на седници царске владе усвајају закони, председник те владе Колчак каже: *Ако изгубимо овај рат, ови закони немају смисла*. Још један детаљ о свеприсутној, светрајној тужној чињеници да је право ближе политици него, на пример, балету. У чему је значај овог „непотребног“ подсећања? Ово подсећање је корисно да се упитамо да ли и институт заштите од насиља у породици има само алтруистичку или има и политичку компоненту? Притом је занимљиво да се констатује да се алтруизам намах сенчи ако га дотакне политичка трунка. Тај политички зрак је погубан по право, чини нам се свеједно да ли је атрибуција конкретне политике племенита или није. Посебно ако није. Сартр је констатовао егзистенцијалну коб да слободе нема без организације/политике, а организација/политика је коб слободе, неизбежна редукција и дискредитација племенитих намера. И пут до истине је истина, говорио је Хегел. Овај сазнајни елемент, ова трунка истине има своје место примене и код института заштите од насиља. У оптимистичкој визири, масовна племенитост делања може да буде суспектна конкретним делањем. Као што је некада слобода присутна у општој, декларативној норми нестајала, по вољи правног архитекте, у посебној норми, тако и почетна племенитост, услед креираног привида, нестаје у конкретним чиновима.

И још један детаљ сазнања из Кустуричиног филма *Отац на службеном путу*. Осим кажњавања и негованог денунцирања о мери (не) суптилности једне карикатуре која покушава да оспори историјски факт, овај филм нам, у нама битној димензији за илустрацију, говори и

¹³ Према неким историјским подацима, $\frac{3}{4}$ руске земље је 1918. године било у рукама иностраних интервената – 14 држава. Треба истражити овај податак.

о актима насиља: акту када муж, пред децом, туче супругу/мајку након њене оптужбе о прељуби; акту међуженског насиља где супруга и љубавница, осим вербалног, чине и физичко насиље, и дечје насиље где старији брат шамара млађег брата и издаје му финансијску директиву да новац који је млађи брат зарадио преда мајци која се мучи док јој је муж на службеном путу. Има још занимљивих облика насиља: секс са лакомисленом женом која денунцира (Кафка каже да је денунцијација елемент пакла) са најгорим, робијашким последицама. При том, главни субјекат који је и на први поглед узрочник насиља/страдања уопште се не посматра кроз ту призму. Филм као средство казивања је врло занимљив за право и правну анализу. Некада филм постави врло занимљиво, компликовано и правнофилозофско питање.¹⁴ Некада филм као уметнички, животни и чињенички исказ богато, плодносно инспирише, провоцира правну упитаност. Конкретно, први филм сугерише политичку димензију, политичке координате у привидно, да ли и ван тога, морално, хуманистички неспорној правној интервенцији у породицу/друштву ради заштите нејачи. Подсећамо да су све хуманитарне ратне интервенције почињале таквим емоцијама. А када је посао стратешки реализован, сазнавало се да је та интервенција имала лажан, режиран повод (од наводног напада пољских војника 1939. на Немачку, до Рачка, ирачког био-хемијског оружја за масовно уништење, до пада једног авиона где се одмах зна кривац који је политички подобан за оптужбу до другог авиона који се још није пронашао). Други филм богати сензитивност правне анализе установе насиља у породици јер и у општеприхваћеној романтичној дефиницији тренутка брачне понуде/брачне просбе може да се наговести суптилни супстрат и насиља које је прочитано географско-климатском сценографијом (Сибир, нема алтернативног превоза...). Трећи филм говори о дијалектици сензитивног моделирања публице, масе, народа, перципијената права. Ваља да се истражи, али нам се чини (и више од тога) да поводом овде датог чињеничног корпуса о троструким субјективним дефиницијама насиља (од брачних лица, од жене и љубавнице у конкубинату и међу браћом) није било интелектуалне, стручне или спонтано народне реакције. Дакле, овде констатовано насиље није провоцирало моралну упитаност и најсензитивнијих, дисидентских субјеката а они са занимљивом позицијом су констатовали финале одређене атрибуције у два случаја:

- Код насиља мужа над женом, показује се снага најнемоћнијег, најмањег сина који зауставља насиље и креира врло топлу сцену добро перспективног породичног заједништа, након (не)потребне катарзе;

¹⁴ Рецимо, филм Живка Николића *Искушавање ђавола* о томе да је жена преварила мужа са њим самим.

- Код насиља, шамарања млађег од стране старијег брата, осим васпитне немоћи речи у конкретном случају, показује се морални резултат да се новцем помогне мајка која се мучи у породичној свакодневници и показује се да топлина тог моралног тренутка не постаје несавршена из правних разлога. Чак се и правна логика може сматрати глумом опозицијом моралне и породичне топлине, радости и лепоте.

Овај последњи филмски детаљ рађа бројна животна/правна питања: када, под којим условима, у ком степену је потребно или могуће хармонизовати, симфонијски ускладити финоћу, свиленкаст, апсолутно пацификован став и племенити резултат, постигнуће? У аналогiji са макрокосмосом, да ли је у микрокосмосу, у породици, браку дозвољено насиље? Ако није дозвољено насиље у микрокосмосу, чиме се правда фреквентност ужасног насиља у међународним односима? Питања се настављају: ако није дозвољено вршити насиље над појединцем, зашто је дозвољено, а и медијски снажно рекламирано насиље над другим народом, државом, колективитетима? Ако је задати идеал, кога је забрањено релативизовати, апсолутног закона мира, ненасиља у браку, породици, актима који јесу веома тешки по последицама, али ипак без смртног исхода по жртву насиља, зашто је некажњиво убијање деце и невиних цивила? Зашто није проблем, зашто је дозвољено да један нобеловац убија другог нобеловца (на пример, када је војска САД која има нобеловца за врховног команданта, бомбардовала другог нобеловца – лекаре без граница), а јесте проблем када један нобеловац удари шамар другом нобеловцу (Љоса и Маркес)? Неспорно и брзо се утврди неспорна чињеница: зашто није насиље када постоји смрт жртве, а јесте насиље када нема смрти, већ неке мање/лакше повреде психо-физичког благостања?

Безброј је могућности да филм буде третиран логиком установе насиља у породици... На пример, филм *Заједно* Младена Матичевића где као да видимо нуминозум – неизрециву мистерију да се љубав брани насиљем или самоодбраном од насилника.¹⁵

Вероватно нико није поставио питање о иманентном, неупитаном присуству насиља у архитектури свакодневног живота појединца или друштва или космоса (судар комете *Saiding Springa* са Марсом). Да ли је долазак на свет, да ли је порођај акт насиља, физичко и психичко угрожавање жене? Да ли је акт насиља породични, друштвени, цивилизацијски несавршени тоналитет времена и пре рођења – током времена гестације (одсуства бриге/стреса труднице као благотворне атмосфере за сазревање зачетка)? Ко је одговоран за ову врсту насиља? Да ли је акт насиља да се потребе детета, а и одраслих, не могу да остваре из

¹⁵ О релацији љубави и боли, о патњи као трансакцији, вид. З. Миливојевић, *Формуле љубави*, Нови Сад 2009, 338 и даље.

бизарних финансијских разлога, посебно у случају неправедне расподеле? Да ли је акт насиља да дете добрих и вредних родитеља не може из финансијских разлога да иде на екскурзију или да прати модне диктате вршњака? Да ли је акт насиља и модни диктат вршњака? Да ли је писмени из математике акт насиља? Да ли је акт насиља да добар студент кад дипломира, ако није члан библиотеке у Данској, како би рекао Шекспир, не може да се запосли? Да ли је акт насиља да аутомеханичар развија културу у неким општинама, а да ортопед или мастери глупости/машински инжењер/кондуктер или шампионка доследности, у Данској како би рекао Шекспир, брину законодавне бриге? Да ли је некултура акт насиља? Да ли је акт насиља бити главни јунак Ничеове мисли да кад понос расте памћење слаби? Да ли је акт насиља и сама цивилизација, као техничко, а не и морално/духовно постигнуће? Да ли је незапосленост акт насиља и редукација или поништење животне перспективе? Да ли акт насиља јесу и трошкови за скупочену медицинску витално индуквану операцију? Да ли је акт насиља и то што имамо најнижи просек плата у тзв. региону?¹⁶ Да ли титула *најбољег* нивоа медицинских услуга у Европи јесте акт који угрожава здравље/психофизички интегритет? Да ли чињеница да имамо *најзанимљивије*,¹⁷ најмање досадне путеве јесте акт насиља? Да ли чине акт насиља *слободоумне*¹⁸ плочице на тротоару београдског булеvara које озбиљно угрожавају физички и психички интегритет или је то само порука грађитеља да модерни грађанин треба зарад властите безбедности да иде достојанствено погнутог погледа, понизног погледа? Да ли је смрт *in linea extremis* акт насиља? Ако се хиперсензитивно и дисциплиновано примењује дефиниција насиља онда следи темељна прекомпозиција свакодневнице. По разумним или другачијим критеријумима? Примена модерне *филозофије* права осудила би и Де Гола (зобрањивао је унуцима да док ради улазе у његов радни кабинет), Јан Сибелијуса (док је компоновао захтевао је од укућана тишину која се чује), а оптужба је да су тиме ограничили слободу кретања и комуникације по ПЗ Србије. Од новог закона страдала би и Марија Кири која је својим радним ентузијазмом нанела емотивну штету својој млађој кћерки Еви која је то доживела као емотивно запостављање/повреду психичког интегритета, за разлику од старије кћери Ирене.

¹⁶ www.rts.rs од 8. 1. 2016.

¹⁷ Неравнине на путу спречавају монотонију због сталне борбене мисли возача да избегне непријатности/штете узроковане талентом грађевинара да направе нераван коловоз или коловоз који убрзо постаје такав.

¹⁸ Слободоумне плочице беже из свог детерминизма у фином грађевинарству и као да желе да и оне, у духу равноправности са пешацима, слободно ходају. У овом примеру, доживљај оваквих плочица је бољи од најбољег описа.

Узимамо као доказ само један нормалан, тачније, уобичајен дан цивилизације. Бележимо красоте модерне цивилизације:

Massachusetts teen convicted of murder, rape in killing of his high school algebra teacher (Associated Press, 15. 12. 2015).

2 children found dead in Northern California storage unit, another child hospitalized (Associated Press, 15. 12. 2015).

New York City threat says every school would be attacked with bombs, guns (Associated Press, 15. 12. 2015).

Councilman, mayor of Birmingham, Alabama, get into fight at City Hall, both injured (Associated Press, 15. 12. 2015).

Email threat closes all Los Angeles schools, NYC officials call it a hoax that posed no danger (Associated Press, 15. 12. 2015).

UNESCO, Interpol, world museums warn of extremist¹⁹ threats to Libya's cultural treasures (Associated Press, 15. 12. 2015).

AP Interview: Bergdahl attorney lashes out at Trump, „he's a big faker“ (Associated Press, 15. 12. 2015).

Овде бисмо прекинули радосне факте планетарне свакодневнице.

А медији из Србије у истом дану информишу о следећим актима насиља:

B92, teletext: Izetbegovićev čuvar: Alija odobrio...

Bivši pripadnik obezbeđenja Alije Izetbegovića izjavio je da su napad na pijacu Markale organizovali Izetbegović i islamski verski poglavar Mustafa Cerić.

Osim toga, on je svedočeci u odbranu Ratka Mladića istakao da su napad sproveli generali Armije BiH.

Svedok je – pod pseudonimom GRM-116, skrivenog lika i elektronski izmenjenog glasa – izjavio da je kao pripadnik specijalne jedinice „Biseri“, 1992–1994. bio u obezbeđenju Predsedništva BiH koje je zasedalo u zgradi Narodne banke u Sarajevu.

Исти медиј – телетекст РТС, објављује:

SVEDOK: MARKALE ORGANIZOVAO IZETBEGOVIĆ

Svedočeci u odbranu Ratka Mladića, bivši pripadnik obezbeđenja Alije Izetbegovića tvrdio je pred Haškim tribunalom da su napad na pijacu Markale, u zimu 1994. organizovali bivši predsednik Predsedništva BiH i islamski verski poglavar Mustafa Cerić, a sproveli generali Armije BiH. Svedok GRM-116 tvrdio je da je imao priliku da čuje šta su Izetbegović, Cerić, general Safet Halilović i drugi zvaničnici govorili na sastancima. Mladićev

¹⁹ Садашњи екстремисти су некадашњи рекламирани борци за слободу и културу, демократију...

branilac Miodrag Stojanović u sudnici je citirao dokument vlasti BiH, kao (i) potvrdu da je svedok zaista bio u jedinici „Biseri“.

Још једна вест са РТС:

ЗАТВОРЕНЕ ШКОЛЕ У ЛОС АНЂЕЛЕСУ

Лос Анђелес је наредио затварање свих државних школа, после претње чија су мета школски систем и 640 хиљада ученика који иду у те школе...

Претњу истражује ФБИ, а о случају су обавештени Национална служба за безбедност и председник Барак Обама...

И да завршимо са српским медијем В92:

MINISTAR POLIO VODOM SAKASVILIIJA...

Ukrajinski ministar unutrašnjih poslova Arsen Avakov polio je čašom vode bivšeg predsednika Gruzije i sadašnjeg guvernera Odese Mihaila Sakasviliija.

Incident²⁰ se dogodio u ukrajinskom parlamentu posle žučne rasprave o tome ko je umešan u više koruptivnih afera.

Sukob dvojice funkcionera se dogodio pred očima predsednika Ukrajine Petra Porobenka, koji se nalazio u parlamentu.

Један обичан дан цивилизације која је, након победе, доживела крај историје (Ф. Фукујама, између осталог, и некадашњи саветник Гадафија).

Без квалификација, преносимо следећу вест (тј. чињеницу с обзиром на то да је објављена на сајту В92 од 9. 2. 2014):

Silovatelji u vojsci SAD nekažnjeni

Većina počinitelaca seksualnih delikata u bazama američke vojske u Japanu nikada nije otišla u zatvor zbog svojih dela.

Umesto toga, kažnjavani su oduzimanjem čina, novčanom kaznom, ili čak samo pismenom opomenom (AP).

Наметнути концепт насиља, може озбиљно и масивно да промени архитектуру живота, да паралише живот филозофском упитаношћу о конкретном чињењу (да ли је правно дозвољено, на пример, иницирати контакт са господином који пије кафу и чита новине и да ли се тиме нарушава његов психички интегритет, спокој, избор стила биофилије – радовања животу). Наметнути концепт насиља и рђави начин интерпретације може да суспендује природну, вековну, вечиту полну комуникацију јуризацијом/криминализацијом стила комуникације правно јасно уобличеног генијалном формулацијом: *да ли вас гледа онако?*

²⁰ Инцидент је редак догађај, а чест догађај (ваља истражити фреквенцију) је неприкладно описати „инцидентним термином“. Понављање инцидента не може да буде инцидент, већ рђаво правило.

Суштина феномена права, у нашем промишљању, је двострука несавршеност. Најпре, услов постојања права јесте чињеница, аксиом, надисторијско искуство, историјско искуство до есхатолошког безвремена и крајње тачке епектазе (напредовања у врлини, досезање пуноће Божије благодети) – несавршености човека и друштва. Једноставније речено, логички и историјски услов/узрок праву јесте неправо, неврлина, несавршеност. Друга несавршеност права јесте неподобност побољшања света правним инструментаријом. Врлина је чедо слободе. Врлина не настаје декретом. Интервенција права може само да у сфери спољњег, површног, привидног побољша свет. Хетерономна суштинска одредница права може само да имитира врлину, или да врлину чини позерском, неизбежно преклузивном. Морал има сасвим другу архитектуру суштине. Стога, у непроменљивој суштини право може само да буде устава вековној дејствујућој несавршености човека и друштва, коректив те несавршености, са инцидентним победама или поразима – зависно од предрасуда оптимиста или песимиста. Да ли је феномен насиља у породици суштински антрополошка/филозофска или правна тема? Следствено овој лапидарној констатацији о суштини правног феномена, основано се очекује да правна интервенција у стање патологије има ефекта у смањењу или елиминисању рђавости. Као што је Франкл говорио за живот да прво треба филозофирати па живети, тако и за право важи истина да прво ваља теоријом разумети неки феномен, па га правном интервенцијом лечити. Постоји једноставан и свакодневни доказ, који смо предвидели на почетку анализе овог концепта заштите од насиља, да правна интервенција, као и тзв. хуманитарне интервенције у глобалистичком свету, патологију чине фреквентнијом и грознијом. У форми квалификоване/теже ироније, можемо констатовати да нигде здравље није тако загарантовано као у часном Хашком трибуналу, да нигде живот није безбеднији него у америчким школама и да је насиље у породици у озбиљној дефанзиви и страху од права. Знаке навода смо заборавили да ставимо. Сматрамо нужном темом анализе да ли правна интервенција, као у медицинском праву код регула о статусу пацијената, без изненађења погоршава почетну, рђаву, ситуацију? Осим овог модерног хуманизма, привида племенитости, предмет наше кратке анализе биће и недовољност смисла/бесмисао у концепту ове установе. Епифанија тог несмисла је у:

- Рђавим, акварелним, безобалним „инкриминацијама“²¹ подобним за различите злоупотребе;

- У шампионски бесмисленом дефинисању чланова породице коришћеном лексиком „лица у емотивној или сексуалној односу/вези“;

²¹ Овакву атрибуцију имају и законски примери насиља у породици и креације других аката насиља на основу законске стилизације *exempli causa*.

тако да је, можда, и комшија и љубавник и сексуални радник/прости-тут члан породице;

- У конструкционом фаулу – дуплирању, триплирању казних меха-низма: од прекршајне сфере, породичне и кривичноправне сфере. Ако је нпр. телесна повреда или силовање кривично дело за које следи дугого-дишња казна затвора, зашто је то у бесмисленој репризи и породичноправ-ни деликт са могућим распоном казне од опомене до забране приступа?;

- У практичној неспроводивости/контроверзној спроводивости санкција: на пример, како се у пракси спроводи санкција о забрани на-силнику да приђе жртви на сто или двесто метара;²²

- У бесмислу правно-политичког стандарда о „нултој толеран-цији“: чим је неко понашање предмет правног третирања, диспо-

²² Како се утврђује та релевантна дистанца: да ли зависи од врсте акта насиља, од географије сцене, од урбаног или руралног амбијента, од телесних или других перформанси насилника или жртве. Било би занимљиво да се истражи како судска пракса конкретизује овакве законске формулације. Поврх тога, врло је занимљиво сведочење/утврђење материјалне истине о том релевантном факту: да ли је 199 или 201 метар...

Или, како се утврђује *in concreto* говор који својим децибелима излази из сфере нормалне чујности и прелази у правно кажњиву сферу вике. Како се доказује количина децибела? Ко зна *The Decibels of life*: да шум лишћа је 10 дБ, падање кише 50 дБ, разговор од 60–80 дБ, бука ауто 90, а звук машине 100 дБ, док рок музика и звук авиона је 120 дБ?

Хармонија музике и права је врло занимљива. Питагора вели да је правда мелодија. Момчило Настасијевић тежи *матерњој мелодији* („Сила говора није у очевидном доказу, колико у истинитости *тона*“) и говори о опасности „да се цео глобус сведе на неколико емисионих врела, а сав остали свет буде уклет у вечитој пасивности примања. Нешто до језивости апсурдно“ (вид. Ж. Симић, *Судбина српске духовности*, Прометеј, Нови Сад 2015). У редукованој верзији, казаћемо само једну ноту о вези права и уметности/музике, о елементима истог духовног круга, о духовности различите сензитивности. Право је уметност аргументовања, а сродство права и уметности је двојако: *персонално* (јака правничка фракција у сфери уметности – Гете, Достојевски, Балзак, Нушић, Ракић, Јован Стерија, Дучић, Чајковски, а ако је књижевност сликање речима онда и сликари Кандински, Пеђа Милосављевић...) и *суштинско* (Право као *ars libertatis* је свест и контрола полисемичности. Док уметност креира полисемичност, без иманентне могућности да је евидентира и контролише, амбиција права, идеално а у збиљи врло неуспешно, јесте и да креира полисемичност и да је буде свесно). У теорији уметности се вели да није важан текст, него читање, да није важан предмет, већ таленат тумачења. Право у својој суштини није само норма у објективној експозицији, већ уметност аргументовања са различитим духовним експликацијама. Право и књижевност/музика/уметност јесу духовност која на радосну ползу сједињује рационално и поетско. Ниче је говорио о музици као нужном елементу судајмоничне егзистенције, а право, посебно Породично право као химна *accord*-а, не може без хармоније, симетрије, математичке мелодије, без метафизичке хедоније. И Андрија Прегер, диригент и доктор права, живео је 104 године и показао лепу и дуговечну везу права и музике.

зиција је оснажена санкцијом, а чим је неко поступање дефинисано као кривично дело – правна логика не дозвољава толеранцију ни у једном степену. Да ли постоји 1 % толеранција кривичних дела телесне повреде, 2 % толеранција убиства, 3 % толеранција крађа, још већи проценат толеранције за кривична дела која учини (о)позиција у шекспировој Данској...;

- Проблем доказивања у камерном амбијенту провоцира *спасоносно* решење о безпаузној присутности Великог брата, дигитализацију милитаризоване интиме. Да ли ће приватност/ достојанство да буде укинута на захтев срећних робова, а у духу инжењеринга пристанка (Чомски). Ако је то футур, онда би студенти 1968. године рекли: *Зауставите планету, хоћемо да сиђемо* или би поручили да се *Због незаинтересованости отказује сутрашњи дан*.²³

- У, за мислеће, лако уочљивој моралној или правно-моралној хипокризији/дволичности/двојном стилу мишљења/делања. Зашто постоји промена јуристичког ентузијазма: сведеност самоизабране државне интервеније у простор породице и радосна, филозофски утемељена апстиненција од животних проблема у економији (незапосленост, животни стандард, цивилизацијски креиран стрес и прекаријат), у култури (профит као критеријум вредности, корозивни процес фолклоризације), медијима (не једноставна, већ проста дефиниција истине као интереса власника). Погубност и цват патологије је очигледна. Простота, непрефињеност, не култура већ цивилизованост је место рођења (и) насиља;

- У ефекту који дестабилизује породицу или омогућава лаку и не баш ретку злоупотребу;

²³ Чињеница и истина нису синоними, и о томе смо писали у ранијим радовима. И чињенице није, некад или увек, лако утврдити: на пример, 1648. или 1649. године на Светој гори се судило Дамаскину Хиландарцу због дониконовског обредног двопрстог крсног знаменовања и постоје различита сведочења да ли су притом спаљене три московске књиге и један непознати српски рукопис. Чињеница спаљивања московских књига би потрла финансијски ентузијазам руског цара да помогне источним патријаршијама, В. Пузовић, „Суђење Дамаскину Хиландарцу на Светој гори и међуправославни односи средином XVII века“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2015, 140, 141.

Некада и јасне чињенице нису заслужиле статус истине: поводом Фирентинске уније, током скупа је пронађен мртав Јосиф и његов тестамент који је „толико латинизован... да је лажност очигледна“. Тестамент *православног* назива *Extrema Sententia* је потпуно прихватио све што каже римска црква, вид. Архимандрит Амвросије Погодин, *Св. марко Ефески и лажна Фирентинска унија*.

- У инверзији насилника у жртву...²⁴ Било би занимљиво исукуствено констатовати анализом конкретних случајева, колико је било конструисаних, фингираних оптужби да би се постигао неки животни/правни циљ: увећање удела у заједничкој имовини; већи износ алиментације; дисквалификација код одлуке суда о поверавању једном родитељу да врши родитељско право у случају развода брака... Или измена сведочења у неким естрадним случајевима државног фаворита. Или могући споразум о кривици да би се „жртва“ окористила привилегијом запослења...

Иако ни квантум монографије не би био достатан да се анализују сви, а немоли суптилни елементи, у овом чланку само констатујемо још неке релевантне упитаности/констатације:

- Постоји тренд да се друге сфере либерализују/денормирају, док се сфера интима породице, у (не)адекватној мери нормира и то безобалним појмовима који инкорпорирају различиту интерпретацију, меандре у примени и одлучивању²⁵ и које вапе правном несигурношћу. Док образовни систем „одликује“ занимљив дисциплински систем (о осећају угрожености свих субјеката образовања сведоче бројне и очигледне чињенице: сваки пети наставник сматра да је злостављан на послу – В92, од 6. 12. 2015), породична интима се дисциплинује до осећаја демонкратуре. Систем производи болест (кризу банкарског система, рецесије, незапосленост, ратове...), систем демократизује и апсолутизује грех, баналност и бесмисао (дозвољеност имбецилних програма на телевизијама које од националног имају само фреквенцију). Постоји цивилизација, али не постоји култура. Има ли основа за оптимизам? Пирандело је био искуствени песимиста (тек када је добио Нобелову награду, успео је да своју супругу смести у душевну болницу) и тврдио је да је човек поруга Божије креације. Андрић је био власник мисли о радосном песимизму (*Све Дрине овог света су криве; Ниједна Дрина не може да се испра-*

²⁴ Већ виђена епизода са успешним Пелејем и неуспешним Белерофонтом, лепим и храбрим као бог, кога је нетачно за сексуални напад оптужила краљица Антеја, вид. Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије*, Српска књижевна задруга, Београд 2004, 14 и 78.

²⁵ Како би то УС Хрватске рекао: постоји захтев достатне прецизности, предвидљивости и доступности, без номотехничких пропуста, превида или неспретности састављача закона... Вид. Извјешће о завршним одредбама (чл. 562 и 563) Обитељског закона (*Н. новине*, бр. 75, од 20. липња/јуна 2014).

ви; Никада не треба престати исправљати те криве Дрине). Руски песник Гумиљов је примењивао оптимизам одличне кондиције: верујући у безоблачни оптимизам, у једном дану је Ани Ахматовој дао сто букета цвећа. Постоји и срећни есхатолошки хришћански оптимизам заснован на вери, самопрегору и несупендованој нади у Љубав.

Селекција хуманости чини врло суспектном апликацију хуманости у сферу „милитаризоване породичне интиме“ (мотив, циљ, начин, субјекти...). Да ли се можда овим атаком на породицу као архимедовску тачку ослоњања покушава да се модерни субјект и овим начином учини осетљивим на сваки поветарац животне невоље и одлично подобним за манипулације тј. рекламу неких „вредности“. Да ли је реклама релевантна данас: да ли је реклама само економска пропаганда или политичка пропаганда или суптилна директива – безалтернативни стил/садржај живота?

Да ли у ово време када је грех на трону, столује и дволичност која укида разлику између портрета и карикатуре. Шампионска хипокризија, аморалност, поруга врлини и смислу јесте став да штетнику/насилнику/простаку, рушитељу цркава не само поверите на чување него дате ствар/заоставштину/духовност. Да ли би тај принцип применили и на своје? Може ли злочинац да буде добар човек? Може ли бити хуманиста савезник, мецена злочинца? Ако је такав у једној сфери, какав је у другој сфери живота?

Занимљиво је, а чини нам се да је у породичној литератури непостављено, питање о одговорности свих субјеката насиља. Наравно насилника, али да ли постоји и одговорност жртве због погрешног избора партнера? Најпре, врло је деликатно питање да ли постоји избор: питање силе породичног несвесног, деликатност процеса избора, научна неаподиктичност, мистериозност, метафизика, нуминозум (неизрецива мистерија)... Али, ствар може да буде једноставнија, подобна за школску педагогију, у овако конструисаној синтези чињеница: евидентирани насилник, без сунчане перспективе за реформу личности, одбијање будуће жртве да оде на брачно породично саветовалиште и да се информише о медицинском профилу као законске „храмајуће“ норме о тзв. информисаном пристанку? Зашто би лењост, тврдоглавост, била оправдавајућа у случају када се те евидентиране

несавршености у пракси покажу тачним и експлодирају невоља-ма-насиљем? Предвидива штета и *culpa in eligendo*?²⁶

Има ли одговорности државе или друштва за, можда, не настанак али за активирање насилности: да ли је незапослен или слабо плаћени више незадовољан од запосленог и са јачим негативним набојем? Да ли држава можда неприметно не пропагира хришћанске принципе да човек треба да буде изнад околности, победник свих искушења као праведник Јов? Зашто се та морална перфекција лансирана у породичну интиму не лансира обавезујуће и аналогно за саму државу у међународним односима (кад вас нападну ви се не браните). Зашто се та аристократска узвишеност над животним калом не ситуира и у макрокосмосу: друштвеним/међународним односима?

Смисао права јесте или да буди успавану моралност, или да плаши помисао о неморалности, или да спречи неморално чињење или да штетника/делинквента контролише и „ресочијализује“. Да ли је овај концепт заштите од насиља постигао успех? Можда неки погрешно дефинишу успех као кажњивост сваког мушкарца или жене. Број у неким истраживањима о половини жена са искуством насиља, субверзивно делује на правни механизам и јесте уводни такт аномије/апорије. Шта чинити са масом/армијом насилника? Да ли ће у светлој будућности бити мањи или већи број жртава од половине једне гендерске популације? Шта чинити са толиким и таквим насилницима? Занимљиво је овом приликом само поменути помало аналогни правни аспект тренутног статуса људи који из разорених/угрожених домова хрле у Европу. Појединац или група без личног документа не може да пређе границу. Правни механизам делује. Масовно немање докумената пак дозвољава прелазак границе. Дакле, појединачни, лимитирани деликт се правно кажњава, а право показује свој распадајући потенцијал када је деликт масован. А право показује и своју дистанцу према балету и своју политичку бит у модерним догађањима. И показује аболираност креатора боље будућности народа, креаторе хуманитарних интервенција, извоза демократских вредности. Занимљиво је да се узрок невоља заборавља, а сва интелектуална филозофска сила *хуманисте* Левија се ограничава на селектоване последице.

²⁶ R. Serin, *Psychopathy and Violence in Criminals*, Joyceville Institution, Ontario 2015.

Да ли је лош концепт који не лечи, већ шири патологију? Доказ: више 50 % пријава за насиље у Прокупљу (сајт РТС, 12. 2. 2015). Да ли је циљ неких правних изума, не само дисциплиновати, већ и уплашити/престравити? Пример Чомског и Леви Строса је занимљив: један врхунски српски интелектуалац прича догађај о намери Строса да помази по коси девојчицу и „правни савет“ Чомског да је правно безбедније да то не чини. Или, у граду на западу Србије, случај васпитачице оптужене за сексуално злостављање од стране дечака у вртићу, а након супервештачења тужилаштво одустаје од гоњења.

Занимљиво је да неки добри елементи код установе заштите од насиља у породици – нису и савршени. Рецимо, зарад ефикасне заштите има у одређеном степену резона норма да жалба нема суспензивно дејство. Али нису промишљени и други сценарији: шта ако је неко нетачно оптужен? Последице могу да буду иреверзибилне. Како се врши рехабилитација, отклањање у пуној мери правно неоснованог санкционисања? Било је разних случајева: да је умрли изабран за судију (сигурни смо да је добио отказ јер је неоправдано одсуствовао са посла), да је неко због овог института професионално био дифамиран код избора за судију, али била је, у богатом законодавном чинодејствовању, које репривно потврђује истину да ново није синоним бољег, *савршена* реформа правосуђа, која је у финалу донела обавезу државе да плати 2,5 милиона евра штету *третираним* судијама од стране *екскулпираних субјектица*.

Право има разлог рођења у несавршености лица и друштва. Ако свим бојазнима – иманентним продуктима лошег/несавршеног концепта заштите од насиља, додамо и рђаве/долозне намере самих актера ових догађања, ситуација је врло занимљива.

Врло су опасне злоупотребе од стране актуелног/модерног – *половног Ришељеа*: прави Ришеље је двокомпонентна особа (Пиррандело би рекао – персона, *ентитет* без моралног/духовног садржаја) која има злобу и знање/таленат. Актуелни *чимбеници* су половни, једнокомпонентни Ришељеи, јер имају само један елемент небића: злобу/неморал. Постоји тренд политичких злоупотреба (у БиХ се крајем јануара 2016. године говори о правосудној мафији), помало неталентованих и очекиваних, а свакако евидентно режи-

раних поводом политички некоректних (Асанж, Строс Кан...) ²⁷ или другачијих (полиција Њујорка је привела Афроамериканку јер није веровала да је она власник БМВ-а. За третман у менталној болници од осам дана добила је рачун од 13 хиљада долара). ²⁸ О политици као суштински искључивој/доминантној супстанци (и) права можда сведочи пример мајке која је „умлатила сина хулигана“ током расних немира у Балтимору „на улици је преваспитала тинејџера обученог (подвукао С. П.) као хулигана“, а Фокс Њуз је ову особу прогласио „мамом године“. ²⁹ Осим занимљиве новинарске интерпретације да стил одежде дефинише/оправдава атрибуцију хулиганства, занимљиво је да су расни немири у САД изазвани неоправданом перцепцијом грађана Афроамериканаца да њихов сусрет са полицијом није баш најсрећнији, а и да је то у одређеном квантуму био и последњи животни факт. И то у држави која никад није имала другачији до цивилизацијски однос према својим грађанима другачије боје коже.

Скица фрактуре футура: Влада Србије је 2008. године донела Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља. О општем тренду цвата патологије сведоче ове околности на 12. страни поменутог документа: 28 % ученика укључено у насилничку интеракцију, као жртве или насилници, а 64 % ученика је у последња три месеца лично доживело насиље од својих вршњака. Сигурни смо да ће у следећем периоду тужна фактографија бити још туж-

²⁷ Селективност правног и друштвеног/медијског механизма, приватизованост гласа јавности – тј. неправда је увек и свугде присутна. Једна занимљива епизода, чија тачност и ефекти могу да буду тема објективне историјске анализе: један некадашњи политичар на главном одбору једне мале/малобројне странке рече да је то успешна партија иако је води жена. Феминистиње из иностранства су рекле да би код њих таква изјава значила крај каријере, док је код нас то био почетак једне занимљиве (успешне и трагичне) каријере.

Некада би и великани Србије страдали од модерних норми: прва жена доктор наука у Србији је била Ксенија Аксентијевић, асистент чувеног професора Бране Петронијевића. Да би отклонио чаршијске приче да је у лирском односу са њом, проф. Петронијевић јој је на одбрани доктората постављао најтежа питања, и из више математике. Кандидаткиња је врло фино одговарала на сва питања, а чувени Милутин Миланковић, члан комисије, се упита да ли је све у реду са хормонима ове младе даме, вид. *Blic*, 28. 6. 2015.

Доситеј Обрадовић се ђацима Високе школе године 1808. године обратио с *Возљубљени* ученици, а полисемичност наратива би га данас довела у незгодну правну/медијску ситуацију.

²⁸ *B92*, 14. 9. 2015.

²⁹ *Blic*, 30. 4 – 2. 5. 2015, 7.

нија. Занимљива су искуства из „региона“: након смрти Ђака једне интернационалне школе, кантонална влада предлаже да се затвори школа која је место вршњачког насиља.³⁰ Пре ће нестати школе, него насиље у модерном прогресивном друштву, рекло би се нетачно. У животу акти насиља деце изгледају овако: у Новом Саду је *другар другару* поцепало слезину; у Баточини је монтирана фотографија разголићене ученице; у Врању је претучена *другарица од другарица*, а у Ваљевоу је дванаестогодишњак натеран на орални секс, у Ковину су тројица силовали девојчицу...³¹ Према подацима у АП Војводини, свака друга жена је доживела психичко насиље, а свака трећа жена је доживела физичко насиље. Циљ је да се од 2015. до 2020. године постигне „нулта“ толеранција насиља над женама у породици и у партнерским односима, а заузет је став да насиље јесте „кршење“³² људских права. У скоро 67 % случајева кривична пријава се одбацује због недостатка доказа (вид. *Данас*, 27. 11. 2015).

Проблем материјалне истине, хармонизације права, чињеница и племенитости, и даље остаје проблем модерних *хуманиста*. Пример: избеглица са дететом у наручју кога је шутнула мађарска новинарка збринут је у Шпанији и доживео је занимљиву промоцију (посета краљевском клубу Реал Мадрид...). Следеће вести говоре да је жртва био члан терористичке АЛ-Нусра и да је према Курдској демократској партији лично убијао цивиле. Дечак плаче јер његовој мајци није дозвољено да из Турске дође у Шпанију. Новинар пита: какав је то бајковит хепиенд?³³

Све је спорно: и чињенице и истина и моралност моралиста. Пример: Саудијска Арабија је на челу комисије која бира чланове Савета УН за људска права, а планира да дете од 17 година разапне на *криж*.³⁴

³⁰ Вид. *Aljazeera*, од 7. 1. 2016. године / Konaković: *Zatvoriti škole u kojima se dokaže vršnjačko nasilje*.

³¹ Вид. *Vreme*, Kad dete tuče dete, 29. 10. 2015.

³² О бесмислености термина *нулта толеранција* смо већ говорили. О нетачности синтагме „мала књижица“ – такође, јер су врло, врло ретко то велике књижице осим када су колоритне, а само за занимљиве субјекте/субјектице је ненадано да су књижице мале. О термину „кршења“ права ваља казати да је инфициран тешком неестетиком и нереалношћу. Право, као и закон, не може да се крши. За право или закон је, по онтологији правног механизма, неважно ни да ли се поштује. Право и закон могу само да се (не)примењују.

³³ Вид. З. Шуваковић, *Од Осаме до Осаме*, Политика, 2. 1. 2016.

³⁴ *Саудијска Арабија планира 17-годишњака разапети на криже*, сајт ХРТ, 24. 9. 2015. године.

Чини нам се да једино није спорна нова лексика³⁵ и *fast дијалектика/акцелерација дијалектике/турбо дијалектика*: званичници за насилнике уводе нове потпуно оправдане термине и сматрају их битангама и силедијама (следствено начелу доследности, ваља наћи оригиналан *правни* израз и за оне које учине неко друго кривично дело, па и за чимбенике поштене приватизације/непљачке или за оригинарне или деривативне кооперанте, ентузијасте кооперације или естетизације духа у флинк, А 70 или другим тужним телевизијама или реципрочне присутности ИДЕА); да казна следи чим се покрене поступак³⁶ – одмах се напушта кућа. Да ли је дозвољено да се у поступку утврди долозност или нетачност иницијалних навода или поступак има само једно могуће финале: кривицу означеног/нотираног? А шта ако није крив? Да ли је то пролог оригиналном правном систему где се невиност доказује или је невиност немогућа, лансирана ван сфере права, система у коме постоји само индиција кривице? Да ли је кривица нужна за казну? Да ли је било лажних процеса: Загребачког, Цетињског, можда Солунског или процеса Димитрову или Строс Кану или Асанжу...? Да ли и приватна и јавна сфера сведоче истину да је жртва „жртва“? Писали смо о томе. Новине, независне од истине, кажу да се „појачава закон о насиљу“ (који, иначе, не постоји у Србији) тако да се већ после једног рочишта добије пресуда (може се и душло убрзати овај процес или објективизовати коришћењем полиграфа) ако „насилник пребије своју жену и дете“ (а шта бива ако је насиље учињено и према другим субјектима предвиђеним законом или ако је учињен други акт насиља, рецимо, претња убиством, силовање или ћутање...). Идеја да се штићеницама, можда и штићенику-жртви насиља, обезбеди запослење претпоставља, изјаву жртве или „жртве“ (ако је дозвољено то двојство) или, следствено заосталом правном догмату, можда и првостепену пресуду, а можда, чак, и правоснажну пресуду? Или грешимо! Било је већ праксе у Данској, како би рекао Шекспир, да је мењан и савршен закон након четворомесечне адвокатске пасиве. Једно смо сигурни: нови законодавни ентузијазам својим квалитетом свакако има, у значењу аксиома, само једно финале: смањење насиља у породици. Или

³⁵ *Blic*, од 6. 1. 2016. године: *Вучић у посети сигурној кући: Смањили смо број убистава, али насиље над женама још не опада*.

³⁶ Исто је рекао и министар унутарњих дела 5. 10. 2015. године – сајт РТС наведеног датума.

грешимо! Ваљда је дозвољено питање: које је кривично дело нестало дијалектиком збиље или му је смањена фреквенција? Само једно. Нажалост, не у сведочењу живота и снажења државног суверенитета. Мета-правна наука може да се бави и питањем да ли невладајућој класи одговара да нестане насиља у породици?

Шта је са дигнитетом права ако офанзива законодавског ентузијазма/ законске интервенције снажи цват патологије и чини је громорнијом? Да ли је то смисао или деманти смисла права?

Свети Марко Ефески, једини непотписујући Фирентинску унију док су сви остали грчки делегати пољубили папино колена, спасио је Православље. Некада и један човек чини војску, а ми смо одавно писали да је врлина аристократска, а не демократска.

Патријарх Константинопоља Георгије, наследник на патријаршијском трону овог подвижног богоугодника, питао се: „Има ли ишта мање од ништа.“³⁷ У сфери права, има: ништа је кад право не помогне, а мање од тога је када право нанесе штету. Ништа је када се не излечи патологија, а мање од ништа је када *лечена* патологија буде масовнија и грознија. Насиље у породици није једини пример.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Архимандрит Амвросије Погодин, *Св. марко Ефески и лажна Фирентинска унија*;
2. Dutton, Donald G., Kropp, Randall, *Review of Domestic Violence Risk Instruments*, University of British Columbia, British Columbia Forensic Psychiatric Services Commission;
3. Миливојевић, Зоран, *Формуле љубави*, Нови Сад 2009;
4. Панов, Слободан И., *Породично право*, Београд 2015;
5. Пузовић, Владислав, „Суђење Дамаскину Хиландарцу на Светој гори и међуправославни односи средином XVII века“, *Анали Правног факултета у Београду* 2/2015;
6. Симић, Жељко, *Судбина српске духовности*, Прометеј, Нови Сад 2015;
7. Срејовић, Драгослав, Цермановић, Александрина, *Речник грчке и римске митологије*, Српска књижевна задруга, Београд 2004;
8. Serin, Ralph, *Psychopathy and Violence in Criminals*, Joyceville Institution, Ontario 2015.

³⁷ Вид. Архимандрит Амвросије Погодин, *Св. марко Ефески и лажна Фирентинска унија*.